

Den holistiske samfundsøkonomi

Hvordan man kan skabe en fleksibel økonomi med mulighed for reel ligestilling mellem kønnene

Rolf Jackson, M.Sc.E., Videnskonsulent
(rolfj@oberion.com)

Copyright © Oberion ApS 2002

Synopsis

Holistisk tænkning er på vej frem på den politiske scene og det rejser nye spørgsmål om hvordan man kan indrette samfundet. Den holistiske tænkning udspringer af en forståelse af at alt er forbundet og at vi for at skabe en hensigtsmæssig udvikling må forstå at skabe balance imellem de skabende principper i samfundet. Dette gælder i særdeleshed i relation til at skabe balance mellem det maskuline og det feminine princip, for ikke at tale om den mere reel ligestilling mellem kønnene.

I denne artikel vises det hvordan at det moderne samfunds problemer med arbejdsløshed, stigende boligpriser, globale uligheder, kønsdiskrimination, ældrebomben og nedslidning på arbejdsmarkedet alle kan føres tilbage til vores økonomiske system og den skattemæssige tænkning der ligger bag.

Det vises hvordan man, ved at forstå problemet årsag, relativt enkelt kan skabe en modpol til den globale, konkurrenceprægede og maskulint orienterede pengeøkonomi, ved at etablere en lokal, fællesskabsorienteret og feminint orienteret socialøkonomi. Dette vil skabe en ny form for fleksibilitet og balance, hvor kreative løsninger på samfundets problemer er mulige og, hvor der endelig kan ske en reel ligestilling mellem kønnene. Det vil endvidere skabe en ny type lokaløkonomi med en 0% marginalskat, hvilket vil virke som en dynamo på den lokale kreativitet og kulturliv.

Indhold

EN HOLISTISK SAMFUNDSMODEL	2
DET HOLISTISKE ØKONOMI.....	2
DET MASKULINT POLARISEREDE SAMFUND.....	2
LIGESTILLING OG PENGESYSTEMET	2
KVINDERNE PÅ ARBEJDSMARKEDET	3
HVAD ER PENGE?	3
HVAD ER PROFIT?	4
INTELLIGENS OG KÆRLIGHEDSPRINCIPPERNE.....	5
SAMFUNDSPRODUKTIONEN.....	7
DEN FLEKSIBLE ØKONOMI.....	7
ETABLERING AF EN EKTIMONI.....	8
BYGGER PÅ LOKALE RESSOURCER	9
SKATTEMODELLEN I EN NØDDESKAL	10
ARBEJDSSTID	10
SKAT.....	10
SAMFUNDSØKONOMIEN	12
SOM SAMFUNDSEKSPERIMENT	12
SOM SAMFUNDSMODEL.....	12
HVORFRA KOMMER DEN STØRRE LIVSKVALITET?	12
DE ÆLDRE, GÆLDEN OG BOLIGERNE	12
NOGLE EKSEMPLER	13
EKSEMPEL: MARGINALSKAT.....	13
EKSEMPEL: HUSLEJE.....	14
EKSEMPEL: LØNMOTAGEREN.....	14
EKSEMPEL: ARBEJDSLØSHED	15
EKSEMPEL: DE ÆLDRE	15
ET KRITISK BLIK PÅ MODELLEN.....	16
1. ULIGHED MELLEMLER REGIONER	16
2. INEFFEKTIVITET	16
3. ØKOSAMFUND BIDRAGER IKKE TIL SAMFUNDSØKONOMIEN	16
4. ØKOSAMFUND ER LUKKEDE OG SEKTERISKE	17
5. DET SKABER KULTUREL STAGNATION	17
KONKLUSION	17
REFERENCER	17

En holistisk samfundsmodel

Politik handler i vid udstrækning om kampen om samfundets ressourcer og hvordan de skal fordeles. Politik og økonomi er derfor i mange sammenhænge svært at skille ad.

I de senere år er der blevet snakket meget om at sætte menneskelig vækst over økonomisk vækst, men som regel bliver det ved snakken. Årsagen er ikke kun manglende vilje, men skyldes at selve vores økonomiske system er skruet sådan sammen at det ikke er muligt. Hvorfor, vil jeg vise i denne artikel. En klar forståelse af problemet leder til den indlysende løsning, der faktisk kan skabe en mere balanceret økonomi. Ikke en økonomi som sætter mennesker over penge, idet man reelt ikke kan adskille menneskelig velfærd og økonomi, men derimod en økonomi, som skaber den rette *balance* mellem økonomi og medmenneskelighed.

I denne artikel vil jeg præsentere grundtankerne omkring en sådan økonomi. Artiklen indeholder således:

- Hvorfor etablering af en lokal socialøkonomi er vejen til at tackle de negative sider ved globaliseringen.
- Hvordan en profitorienteret konkurrenceøkonomi og en tjenesteorienteret socialøkonomi kan sameksistere og afbalancere hinanden.
- Hvordan socialøkonomien indeholder en fleksibel metode til indkomstudjævning.
- Hvordan lokaløkonomien kan stimulere en lokal og miljørigtig produktion med fokus på kvalitet frem for kvantitet og samtidig vitalisere det lokale kulturliv.
- Endelig en række eksempler på hvordan denne ny blandingsøkonomi effektivt vil kunne eliminere arbejdsløshed, øge livskvaliteten for kvinder og ældre og skabe balance mellem den sociale og den økonomiske sfære.

Den samfundsmodel, som præsenteres i det følgende, kan bedst karakteriseres som en blandingsøkonomi, der både er solidarisk og liberal. Den rummer stor individuel frihed og mulighed for at etablere et dynamisk privat erhvervsliv. Samtidig rummer den et stort element af solidaritet gennem den lokale økonomi, som bygger på tillid og lighed.

Det holistiske økonomi

En holistisk økonomi er en økonomi, som tjener helhedens interesser og som overordnet set skaber en sund og kreativ dynamik. Modsætningen hertil er en polariseret økonomi, hvor særinteresser profiterer på helhedens bekostning og der sker en akkumulering af magt og penge på få hænder, mens det store flertal ikke har tilstrækkelige ressourcer. Dagens samfund må, hvis man anlægger et globalt perspektiv, siges at ligge tættere på det sidste end det første, hvilket de store uligheder i samfundet klart demonstrerer.

Hensigten med at formulere en holistisk økonomiforståelse er at skabe et samfund, hvor der hersker en balance, som tillader så meget som muligt af selve livets kreative essens

at udtrykke sig i samfundet. Konkret betyder dette at der tilstræbes en balance mellem den udadrettede og maskuline og det indadrettede og feminine kraft. En balance mellem det lokale og det globale og mellem handling og væren.

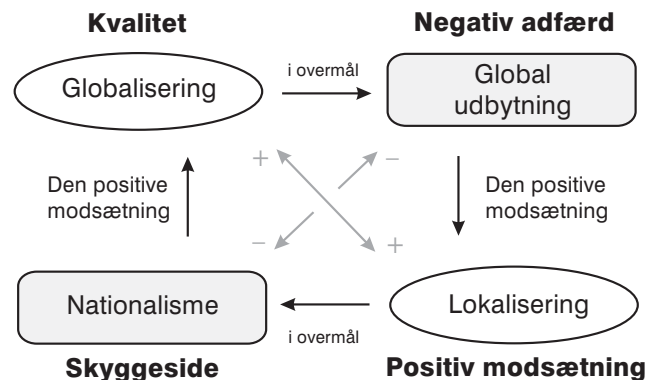
Overordnet set kan samfundsøkonomien inddeles i to sfærer som er:

- **Den sociale sfære**, hvor det er menneskelige relationer, der står i centrum. Det kan også ses som den feminine pol; *hjemmet, lokalsamfundet og det sociale fællesskab*.
- **Den juridiske og økonomiske sfære**, hvor det er retslige relationer, der står i centrum. Det kan ses som den maskuline pol; *samfundet, staten og erhvervslivet*.

Det maskulint polariserede samfund

Det nuværende samfund i Vesten er polariseret i en monitariseret, teknologi- og handlingsorienteret samfundsmodel, med et stærkt maskulint præg. Dette har ført til mange landvindinger og en forøgelse af levestandarden. Samtidig har det betydet en erosion af de naturlige fællesskaber, hvilket har ledt til en unaturlig forbrugerisme som kompensation herfor.

Jeg anser grundlæggende set den historiske udvikling for at være positiv men søger at formulere en model, der kan skabe en større balance i samfundet ved i højere grad at respektere både det maskuline og det feminine princip. I det følgende vil jeg beskrive, i store træk, hvordan dette kan gøres. Man må dog huske at samfundet har forfulgt en udvikling, der er baseret i en maskulin tænkning i meget lang tid, og at initiativer der trækker i en anden retning kræver tid for at modnes.

Figur 1: Illustrerer hvordan internationaliseringen bør balanceres af en styrkelse af lokalsamfundet for at modvirke den kommercielle globalisering.

Ligestilling og pengesystemet

De fleste mennesker anser vores pengesystem som noget naturligt og har svært ved at forestille sig at det kan fungere på andre måder. Denne fejlagtige antagelse ligger bag det politiske systems manglende evne til at skabe et effektivt svar på globaliseringens udfordringer. Det kræver nemlig at man forstår at roden til problemet delvis ligger i selve konkurrencementaliteten og at løsningen ligger i at skabe en lokal økonomi baseret på solidaritet, som kan

komplementere den globale økonomi, der er baseret på konkurrence. Dette er grafisk illustreret i Figur 1.

Et meget karakteristisk træk ved det moderne samfund er at en stor del af samfundsøkonomien, som traditionelt set har tilhørt den sociale sfære er blevet monitariseret¹. Dette drejer sig bl.a. om omsorgsopgaver som f.eks. børnepasning, ældreomsorg og sygepasning. Men også andre sektorer har oplevet et stort pres for rationalisering og produktivetsforøgelse som følge af stigende konkurrence, afgifter, moms, offentlige standarder og krav, administrative byrder og skattestigninger. Dette leder til nedslidning, stress samt pres på familielivet og de sociale netværk. Vi bliver i næsten alle sammenhænge mødt med en stigende krav om at være målrettede og produktive, mens tiden til at regenerere og bare være sammen reduceres.

Årsagerne hertil er mange, men et gennemgående element er at monitariseringen af samfundsproduktionen leder til stive systemer, som modvirker den naturlige hjælpsomhed, fleksibilitet og fællesskabsånd. Når denne ånd forlader arbejdet da bliver det tungt og stressende, hvorimod det samme arbejde kan være energiskabende og opløftende, hvis man oplever at have tid, frihed og et ægte arbejdsfællesskab.

Kvinderne på arbejdsmarkedet

Monitariseringen af arbejdsprocesserne hænger bl.a. sammen med den kommercielle globalisering, men også med et politisk ønske om at få kvinderne ud på arbejdsmarkedet. Det har bl.a. betydet at de traditionelle kvindefag er blevet monitariseret og der til gengæld er kommet (somme tider absurde) økonomiske støtteordninger således at mødre f.eks. kan passe deres egne børn i hjemmet og fortsat få økonomien til at hænge sammen.

Politisk har man ment at det var det mindre af to onder at monitarisere omsorgsfunktionerne, idet historien har vist at kvinderne, hvis de går hjemme og passer børn er meget udsat, hvis deres mand senere forlader dem. Af denne grund har man søgt at beskytte kvinderne gennem økonomisk ligestilling, ved mere eller mindre at tvinge dem ud på arbejdsmarkedet. Det er bl.a. gjort ved at indrette skattesystemet således at det for almindelige familier ikke længere er muligt kun at have én udearbejdende forælder. Prisen er at de sociale fællesskaber eroderes. Problemet er desuden at det er en unaturlig ligestilling som fremhæver én type af økonomi, nemlig den maskuline pengeøkonomi som den primære og definerer ligestilling herudfra. Pengeøkonomien som er konkurrenceorienteret står i modsætning til en mere feminin socialøkonomi, der er baseret på solidaritet, fællesskab og tillid. Denne type socialøkonomi kaldes også for en tjenesteøkonomi fordi den grundholdning som præger økonomien ikke er at skabe profit, men at tjene sine medmennesker.

¹ Monitariseret betyder at de aktiviteter som knytter sig til områder er blevet underlagt en økonomisk betragtning og reguleres gennem økonomiske relationer, frem for sociale mekanismer.

Velfærdsstatens model for ligestilling opstår bl.a. fordi man ikke ser det reelle problem som er indbygget i selve skattestrukturen og pengesystemet. Som erfaringen viser så leder det ikke til en reel ligestilling, og det vil det aldrig gøre, så længe selve kerneproblemet omkring det økonomiske system ikke er løst.

Hvad er penge?

Indledningsvist bliver vi nødt til at forstå hvad penge egentlig er, og hvad der giver dem værdi. I en global økonomi med dens mange komplicerede ordninger er det nemt at miste dette overblik.

Penge er en mekanisme til udveksling af varer og serviceydelser, som skaber gennemsigtighed, effektivitet og fleksibilitet i markedet. Penge er et meget nyttigt mellemlid mellem køber og sælger, som skaber en fælles værdistandard, som alle kan referere til.

Penge er i sig selv blot symboler, som vi har vedtaget har en værdi. Den værdi som disse har knytter sig til en tillid til staten, som er garant for værdien. Hvis vi ser historisk på pengeproblematikken så ser vi at det, som giver penge værdi, er at man kan betale sine skatter med dem. Hvis et samfund har to typer af penge, og at man kan betale sine skatter med den ene type, så vil denne type penge automatisk blive det man måler værdi i. Det er fordi, man med denne type penge kan imødekomme, de forpligtelser man har overfor staten.

Dette hænger yderligere sammen med at staten er garant for vores sikkerhed og at staten har magtmidlerne til at påtvinge sanktioner (sætte os i fængsel), hvis vi ikke betaler vores gæld. Det er denne kobling mellem statens magt, tilliden til staten og vores forpligtelse til staten i form af skatter, som er grundlaget for pengenes værdi. Historisk har man også refereret til idéen om "kongens mønt" som referencegrundlaget når det drejede sig om penge.

For at give penge værdi, har man traditionelt valgt at bruge noget som fandtes i begrænset mængde (og dermed var sjældent), nemlig guld, til at producere penge. Borgerne kunne således ikke selv producere penge. Senere er guldet erstattet med avancerede trykmetoder, som har skabt et monopol på pengeforsyningen.

Statsmonopolet på penge og skatter

For at give penge værdi har man således skabt et monopol på at "producere" penge, men som vi ved så tenderer monopoler til at skabe en stor ineffektivitet og magtkoncentrationer. Det er præcist den virkning vi ser i økonomien i dag, med stigende koncentrationer af magt og penge. Kerneproblemet i statens monopolisering af retten til at producere penge er at det skaber en kunstig mangelsituation nogen steder og en koncentration af penge andre steder. For at kompensere for dette har man skabt kolossale finansielle markeder, som kan overføre penge fra steder med pengeoverskud (opsparing) til steder med pengebehov (som derefter står i gæld til kreditoren, og skal betale renter).

Dette har til gengæld to indbyggede problemer:

- **De som har gæld er yderst sårbare** overfor konjunkturer. Hvis de ikke er i stand til at betale deres gæld kan kreditoren fratage dem deres værdier og de er fanget i en gældsælde.
- **Rentemekanismen medfører en systematisk overførsel af værdi** fra de fattige til de rige. Det betyder at små forskelle i rigdom vokser sig større og større over tid.

Det siger næsten sig selv, at en sådan økonomi ikke kan undgå at skabe store uligheder. De som besidder finansiell styrke har samtidig let ved at forbedre deres position, mens de som er svage har umådeligt svært ved at kæmpe sig ud af deres situation.

Penge er nu en begrænsning i det økonomiske system. Fra at være et middel til at udveksle varer er penge blevet en flaskehals i økonomien. Det har den virkning at det skaber en kunstig arbejdsløshed visse steder, mens der samtidig er masser af opgaver andre steder i samfundet, der ikke bliver løst. De som er i job slider sig ned, mens de som ikke har job går i hundene. Det bunder ikke i at der ikke er noget arbejde, eller at der ikke er brug for alle mennesker. Det bunder ene og alene i at der ikke er penge til at betale for disse menneskers arbejdsindsats og at penge er den eneste måde vi har at belønne mennesker for deres arbejde.

Mange arbejdsløse vil gerne producere noget, men hvis de skriver en bog, eller forsøger at være produktive på anden vis, så straffer staten dem, f.eks. ikke at fratage dem dagpenge eller understøttelse. Det gør staten, fordi at den ellers er konkurrenceforvridende, eller fordi de arbejdsløse udfører lønarbejde, og dermed reelt erstatter en "lønmodtager". Alle disse problemer hidrører fra det simple faktum at pengeøkonomien handler om konkurrence og effektivitet, og hvis man underminerer den sunde konkurrence i pengeøkonomien, så bryder forudsætningen for økonomien sammen. Staten kan derfor ikke tillade, de arbejdsløse at konkurrere med de som er i arbejde. Men så længe at de som er arbejdsløse holder sig uden for pengeøkonomien, da er der ikke noget problem.

Løsningen på dette strukturelle problem er at fjerne selve årsagen: *Pengemonopolet*. Idet penge principielt bare handler om tillid, kan pengemonopolet brydes lokalt gennem at etablere lokale pengesystemer, som bygger på tillid til en fælles struktur, som vi kan kalde et økosamfund.

Hvad er profit?

Et element i den økonomiske tænkning, som også er meget tæt knyttet til problemet med pengesystemet er selve profittænkningen. Profit er er livsblodet i markedsøkonomien. Det er motivet for arbejdet og det er virksomhedens fundament. Men den rummer et principielt problem.

Hvis vi forsøger at analysere hvad profit består af, da finder vi at det er tæt knyttet til prisfastsættelsen af produkter. Det grundlæggende axiom i markedsøkonomien er således, at den enkelte aktør på markedet søger at maksimere sin profit. Dette vil, i en situation med perfekt konkurrence, lede til en generel lav profit og høj produktivitet, idet et marked med høj profit vil tiltrække

nye aktører. At dette i virkelighedens verden ikke reelt er tilfældet er der flere årsager til. Dels søger alle aktører at forhindre en perfekt konkurrencesituation, ved at differentiere sig og udnytte deres magt til at øge deres profitmargin. Dertil kommer at der normalt er en barriere for at komme ind på et marked i form af en initial investering. Dette gør at der sjældent er en perfekt konkurrence på et marked.

Profit rummer en grundlæggende effektivitetsbetragtning. Den vil, alt andet lige, og i fravær af monopoler og lignende, lede til en effektiv allokering af ressourcer, og en optimal prisfastsættelse. Dette forudsætter dog at *alle* omkostninger er indregnet i omkostningerne. Dette er imidlertid næsten umuligt, idet en række omkostning af social, miljømæssig og samfundsmæssig karakter er meget vanskelige at gøre op. En økonomi, som alene motiveres af et profitmotiv, vil således generelt lede til en erosion af den sociale og den naturlige kapital (miljøet).

For at få en mere korrekt forståelse af det økonomiske problem er det vigtigt at forstå at samfundets velstand består af fire typer af kapital, som er vist i Figur 2.

Vi har:

- Den **sociale og den naturlige kapital**, som kan betragtes som feminin fordi den er værenorienteret.
- Den **finansielle og fysiske kapital**, som betragtes som maskulin fordi den er produktionsorienteret.

Disse to klasser af kapital er grundlæggende set forskellige, og indgår på meget forskellig vis i den overordnede økonomiske dynamik. Af denne grund så påvirkes de meget forskelligt af de to typer af økonomi (tjeneste/profit).

	Yin tjenesteøkonomi	Yang profitøkonomi
Immaterielt det indre	1. Social kapital Goodwill Fælles identitet Samhørighed Tillid Netværk	2. Finansiell kapital Finansiell kapital Imaterielle rettigheder Patenter Viden Kompetencer
Materielt det ydre	3. Naturlig kapital Rent miljø Skønhed Sunde kredsløb Frodighed Tryghed	4. Fysisk kapital Teknologi Produktionsapparat Ejendom Aktiver Struktur

Figur 2: Illustrerer hvordan de forskellige typer af kapital man har på en enkel vis passer ind i de to typer af økonomi.

Tjenesteøkonomien

Idet profit eroderer den sociale og naturlige kapital melder spørgsmålet sig om, hvad alternativet er. Vi har forsøgt med planøkonomi i sovjet og dette var tydeligvis ikke en succes. Men alternativet til en profitorienteret økonomi er ikke nødvendigvis en sovjetisk planøkonomi. Et andet alternativ er det man kunne kalde en "Tjenesteøkonomi". En tjenesteøkonomi er en økonomi, hvor den enkelte bestræber sig på at tjene helheden efter bedste evne, til gengæld for en andel i udkommet. Det er en solidarisk økonomi, hvor man yder efter evne og nyder efter behov. En tjenesteøkonomi er en økonomi, hvor man i fællesskab ser på, hvad man har brug for at producere, planlægger og udfører arbejdet og derefter deler frugterne af udkommet. Det er meget enkelt, og eksisterer rundt omkring i små lommer i samfundet.

En sådan økonomi forudsætter naturligvis, at man ikke søger at misbruge den, og den bygger på tillid og god vilje. I praksis betyder det at en sådan økonomi, kun kan eksistere i en kontekst, hvor der er sociale mekanismer, som kan regulere folks adfærd samt en stærk følelse af sammenhold. F.eks. så har denne type af tjenesteøkonomi historisk set dannet grundlaget for klostrenes økonomi, idet munkene i fællesskab dyrkede deres fødevarer og delte udkommet i fællesskab. En tjenesteøkonomi er absolut mulig, men er ikke særlig dynamisk og ej heller særlig udbredt. Men der hvor vi finder den, finder vi samtidig en stor kulturel vitalitet og social sammenhængskraft [1].

Hvad skal en vare koste?

Kernen i det økonomiske problem angående profit- vs. tjenesteøkonomi handler om hvad en vare bør koste. Man kan grundlæggende set anlægge to forskellige perspektiver på dette:

- Den rigtige pris er det som kunderne er villige til at betale (den liberale betragtning).
- Den rigtige pris er det, det koster at fremstille varen, evt. plus en rimelig profit (den solidariske eller planøkonomiske betragtning).

Begge dele er, ud fra forskellige antagelser, korrekt. Økonomier baseret på disse typer af prissætninger leder dog indlysende til en meget forskellig markedsstruktur og dynamik.

a) fører til en højproduktiv økonomi med fokus på effektivitet, der *tenderer til at erodere den naturlige og sociale kapital*.

b) fører til en lavproduktiv økonomi med fokus på kvalitet som *tenderer til at erodere den finansielle og fysiske kapital*².

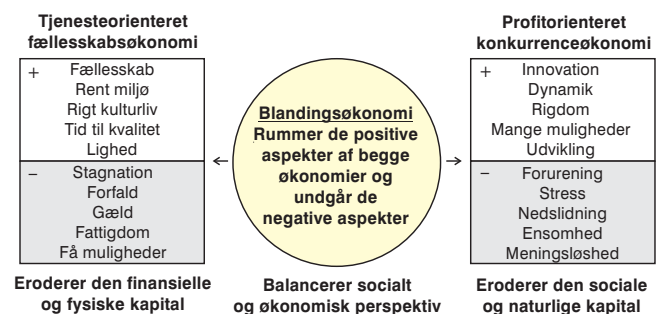
Den ensidige økonomi eroderer kapitalen

Det som vi ser, er at den profitorienterede konkurrenceøkonomi (a), eroderer den feminine kapital (natur og sociale netværk). Omvendt så vil den

² Forudsætningen for at de ikke degenerere til en sovjetlignende planøkonomi er naturligvis at de grundlæggende frihedsrettigheder respekteres og at økonomien bygger på en reel solidaritet og ikke tvang.

tjenesteøkonomien (b) have en tendens til at erodere den fysiske og finansielle kapital. Det betyder at denne type af tjenesteøkonomi, vil have en tendens til at køre sig selv i sæk, indtil man til sidst fungerer på et eksistensminimum. Man ser da også at de steder, hvor man har praktiseret en tjenesteøkonomi, da er man generelt fattige i materielle termer, men måske rige i ånden. Omvendt er man i de profitorienterede økonomier rige i materielle termer, men det går ud over selve ånden og sammenhængskraften i samfundet.

Løsningen er at skabe en *blandingsøkonomi*, hvor de to typer af samfundsstrukturer kan sameksistere på en kreativ måde. Tjenesteøkonomien i forbindelse med en lokal socialøkonomi og konkurrenceøkonomien i forbindelse med en global markedsøkonomi. Denne balance kan skabes, så den rummer det bedste fra de to økonomiske systemer, og eliminerer de værste ulemper på samme tid som skitseret i Figur 3.

Figur 3. Viser problemet med en ensidig økonomi, uanset om den er profit- eller fællesskabsorienteret.

Intelligens og kærlighedsprincipperne

Efter at have indkredset nogle af de principielle problemer i den moderne økonomi kan vi tage et spadestik dybere ind i den bevidsthedsmæssige dynamik, som ligger bag forskellen på det maskuline og feminine princip.

Generelt kan man sige at der er to centrale aspekter som styrer samfundet:

- Det mentale aspekt (maskulint og rationelt).
- Følelsesaspektet (feminint og intuitivt).

Økonomi er tæt knyttet til det mentale aspekt og logikken, idet det handler om at finde den mest effektive og rationelle løsning. Den måde som vi hovedsageligt benytter den skabende kraft i samfundet i dag, er gennem en form for logik og rationalitet der øver vold mod de sociale strukturer, som i deres væsen bygger på følelser og menneskelige relationer. Det er det, som er årsagen til at pengesystemet eroderer den naturlige og sociale kapital.

For at skabe en naturlig modpol til den mentale logik bliver vi nødt til at forstå, hvori den feminine socialøkonomi består. Hvor logikken har udgangspunkt i den mest effektive vej til at opnå et givent resultat, da er det feminine udgangspunkt at give af det man har, der hvor man *føler* et behov.

Jeg vil derfor definere et nyt begreb jeg kalder ”Ektimoni”, som en parallel til *økonomi*. Ektimoni betyder tjenesteøkonomi og er afledt af det græske ord for værdsættelse: ”Ektimo”.

Ektimonien

Ektimonien er et energimæssigt kredsløb, som bygger på at man tjener sine medmennesker og modtager anerkendelse, værdsættelse og tillid til gengæld. Dette skal ses som en analogi til økonomien, der er et kredsløb, hvor man sælger varer til gengæld for penge. Ektimonien er det feminine energikredsløb, hvor økonomien er det maskuline energikredsløb. Ektimonien bygger på tillid, hvor økonomien bygger på jura. Ektimoniens udvekslingsmedium kaldes credo (latin for tillid) der kan ses som en analog til økonomiens penge.

Vi kan således lave følgende opstilling:

SYSTEM .....PRINCIP ..... GRUNDLAG ..MEDIUM

Økonomi.....Intelligens .... Jura.....Penge

Ektimoni .....Kærlighed .... Tillid .....Credo

Kernen i forskellen på økonomi og ektimoni er den grundlæggende bevidsthed de bygger på. Økonomi, uanset om det er planøkonomi, eller markedsøkonomi, handler om at producere, om magt og strukturer. Hele grundtænkningen er maskulin og handler om at opnå noget.

Den grundlæggende impuls i den maskuline kraft (viljeskraften) er at skabe. Den er udfarende, kreativ, nysgerrig, dominerende og skabende. Den er endvidere magtorienteret, fordi det at skabe er at have magt over det skabte. Bag ønsket om personlig magt ligger således den universelle kraft og bevidsthed om at kunne skabe. Det betyder at økonomi i vid udstrækning handler om magt. Alle udvekslinger i økonomien er præget af magtforhold. Magtforholdet mellem køber og sælger, magt mellem leder og underordnet i en produktionssammenhæng. Magt er selve livsblødet i økonomi og udtrykker sig i økonomiske strukturer, der definerer magtrelationer.

Den grundlæggende impuls i den feminine kraft er glæde. Glæden ved at være, ved at opleve, ved at lære og ved at give. Glæden er flydende, let og levende. Glæden er i sin natur ikke orienteret imod noget bestemt formål, idet den er i sig selv sit eget formål. Men for at glæden kan leve skal der være flow. Glæden opstår nemlig i selve oplevelsen af flow og udveksling, i forbindelsen med hinanden og med helheden.

Her viser sig umiddelbart en klar modsætning mellem de to, idet flow og struktur på én gang er komplementære og samtidig hinandens modsætninger. Hvis der ingen struktur er, er der intet som flowet kan flyde mellem. Hvis der intet flow er da visner strukturen fordi den ingen næring og fornyelse får.

Det er heri, at den helt centrale forskel består.

- Økonomien er i sin natur struktur- og magtorienteret.
- Ektimonien er i sin natur flow- og glædesorienteret

Det er af denne grund at jeg ikke vælger at tale om en tjenesteøkonomi. Idet man taler om en tjenesteøkonomi, da har betones magtrelationen som denne tjeneste indebærer frem for glædesaspektet. At tjene sine medmennesker er fyldt med glæde når det sker fra hjertet. Men denne glædesøkonomi har også brug for nogle rammer som den kan fungere i, ligesom økonomien er afhængig af at der er et flow. Dette svarer til det taoistiske symbol på forsiden, hvor tingene altid rummer deres egen modsætning.

Det er således ikke kun for at skabe et abstrakt begreb at jeg formulerer idéen om en ektimoni, men for at pointere at der er tale om en samfundsstruktur og en produktionsmekanisme, som intet har med økonomi i vanlig forstand at gøre. Den har et andet fundament, og finder sin fuldbyrdelse i flow og glæde, snarere end i effektivitet og magt.

Ektimonien er en modpol til økonomien

Det helt centrale problem i relation til ektimonien er at den hidtil har været meget usynlig. Den tjeneste man yder i hjemmet, i frivillige organisationer og lignende belønnes måske med værdsættelse, men man kan ikke leve af værdsættelse alene.

For at skabe en modpol til økonomien, der fungerer som en vitaliserende og dynamisk kraft i vores samfund, da bliver vi nødt til at skabe nogle mekanismer, som fremmer kærlighedsenergiens flow i samfundet. Dette kræver på sin side etablering af nogle udvekslingsmekanismer, som kan skabe en referenceramme uden at begrænse selve energien og den tjenende holdning. Disse systemer er ektimoniske strukturer, som kan stimulerer til ektimonisk aktivitet (tjeneste). Grunden til at jeg har valgt at begrebsliggøre denne størrelse ”ektimoni” er at hvis vi ikke begrebsliggør den, da er det vanskeligt at relatere til den som en objektiv størrelse.

Tjeneste er en skabende aktivitet. Vi forbruger tid og producerer et resultat, uanset om det er af fysisk eller immateriel karakter. Ved at skabe nogle rammer for ektimonisk aktivitet, må man forvente at denne aktivitet vil blive stimuleret, ligesom samfundets økonomisk aktivitet er meget afhængig af eksistensen af forskellige økonomiske strukturer, som tillader en effektiv udveksling af penge.

Dertil kommer at ektimonien først for alvor vil fungere, når de ektimoniske aktiviteter (tjeneste) kan omsættes til købekraft. Det vil gøre at de som ønsker at arbejde ud fra en tjenende holding, har mulighed for også at få deres materielle behov opfyldt. I tidligere tider har der således været sammenhænge, hvor denne tjenende holdning blev praktiseret. Det ser vi f.eks. i klostere, hvor munkene intet ejer, men til gengæld får et livsunderhold fra klosteret. Denne gamle type ektimoni er dog ufleksibel og utidssvarende. Det moderne samfund rummer mulighed for langt mere fleksible ektimoniske systemer, som rummer den samme tjenende holdning til arbejdet men en større individuel frihed.

Det at ektimonien også har en købekraft, gør den dog ikke til en økonomi. Ektimonien bygger, som jeg vil komme ind på, på nogle helt andre principper og handler essentielt set om tjeneste. Derfor refererer jeg også nogen steder til

ektimonien som en tjenesteøkonomi, eller en socialøkonomi, omend der implicit i dette ligger en forståelse af at det ikke handler om økonomi, men om nogle andre principper.

Samfundsproduktionen

For at forstå forskellen og lighederne på økonomi og ektimoni korrekt bliver vi nødt til at glemme økonomi og penge og se på *produktion* i stedet for. Penge og produktion har nemlig ikke ret meget med hinanden at gøre.

Hvis går lidt tilbage i historien og f.eks. ser på en stor gård fra forrige århundrede, så vil man se to typer af økonomi på gården. Der er en intern økonomi, hvor man producerer mad og en række basale fornødenheder selv, og man handler med omverdenen, for de ting man ikke selv kan producere. Der er med andre ord:

- en monitariseret (pengeorienteret) økonomi, hvor man handler med omverdenen, og
- en lokal byttehandels økonomi, eller social økonomi, som ikke gøres op i penge.

Hvis vi ser på den samlede "produktion" på en sådan gård, så består den i at dyrke jorden, høste og forarbejde høsten, i håndværk og industri, i at lave mad, passe børn, passe haverne, vedligeholde gården, lave sociale arrangementer, underholde gæster, vaske og stryge, plukke frugt og bær, passe køkkenhaven og meget andet.

Af alt dette er det kun en begrænset del, som tilhører pengeøkonomien. Det som primært adskiller pengeøkonomien fra den sociale økonomi, er om produktionen anvendes internt eller eksternt. Hvis den anvendes internt (man forbruger den rene skjorte), så tilhører det den sociale økonomi, men hvis det anvendes eksternt så "sælger" man varer til gengæld for "penge".

Denne opdeling mellem den sociale sfære og den økonomiske sfære er dog fuldstændig arbitrær. Det som dikterer hvor vi trækker grænsen handler om hvad vi identificerer os med og inden for hvilken kreds vi har indgået en social kontrakt om at være solidariske overfor hinanden. Inden for en familie har man f.eks. fælleseje, og man har igennem ægteskab forpligtet sig til at være loyal imod hinanden "til døden os skiller". Det er derfor meningsløst at tale om, at en hustru "sælger" sine ydelser (f.eks. madlavning) til sin mand, idet disse ydelser finder sted inden for en social kontekst, hvor monetære transaktioner ikke giver nogen mening. Hvis konen derimod drev en kro da ville de samme ydelser være penge værd. I relation til samfundsproduktionen er det meningsløst, at anføre at en handling er mere "værd", hvis der hører en pengetransaktion med til den end hvis der ikke gør. Den eneste forskel er, at den ene handling kan beskattes, mens den anden ikke kan³.

³ Når vi opgør samfundsproduktionen i bruttonationalproduktet så ligger det implicit at kun den del af samfundsproduktionen, som hidrører fra den økonomiske sfære har økonomisk værdi. Dette er set fra en samfundsmæssigt synspunkt forkert. Kun fra et skattemæssigt synspunkt har det en berettigelse.

Den grundlæggende forskel på den sociale og den monetære økonomi ligger altså i, at den monetære transaktion kan beskattes, mens den sociale transaktion ikke kan beskattes. Idet kvinders arbejde traditionelt har ligget i den sociale sfære, da betyder det, at kvinders arbejde ikke kan beskattes, mens mænds arbejde i højere grad kan. I dette ligger roden til kvinders økonomiske afhængighed af mænd og roden til kvindeundertrykkelsen. Først når kvinders arbejde principielt ligestilles med mænds arbejde gennem en ændring af pengesystemet, vil vi opleve en reel ligestilling.

Idet vi nu har identificeret den centrale årsag til kønnenes ulige kår i skattesystemet og det pengesystem, som det har givet anledning til, er det klart at der er to grundlæggende løsninger på dette problem:

1. **Kvinderne kan tage del i den monitariserede økonomi** og dermed opnå samme status som mændene. De kan betale deres egen skat, opnå frihed og uafhængighed.
2. **Man kan synliggøre den sociale økonomi** og gøre den beskatbar og ligeværdig med den monetære økonomi.

Som det umiddelbart burde fremgå, så er den første løsning, det som velfærdsstaten har gjort. Det har dog det indbyggede problem at det tvinger kvinderne ud i en konkurrenceorienteret økonomi, som bygger på et grundlæggende maskulint perspektiv.

Den anden løsning er derimod ikke prøvet før i et moderne samfund.

Den fleksible økonomi

I det følgende vil jeg skitsere, hvordan man kan skabe en fleksibel økonomi kaldet en *blandingsøkonomi*, som på en gang rummer en maskulin pengeøkonomi og en feminin ektimoni side om side. Jeg vil endvidere argumentere for, at denne blandingsøkonomi er langt stærkere, mere effektiv og mere fleksibel overfor forstyrrelser end den rene pengeøkonomi. Den vil være mindre modtagelig overfor konjunkturudsving, depressioner og økonomisk ustabilitet. Den giver mindre nedslidning og stress, forøger den kulturelle produktion og giver en langt mere bæredygtig og miljørigtig produktion.

Den grundlæggende model, som kan udgøre et alternativ til det nuværende samfund er en fællesskabsorienteret model, hvor der side om side findes to typer af samfundsøkonomi, der betragtes som lige vigtige, og prioriteres ligeværdigt:

- En global monitariseret, dynamisk, produktivitetsfokuseret og juridisk funderet økonomi, som repræsenterer den maskuline skaberkraft og evnen til at konkurrere i den globale økonomi.
- En lokal fællesskabsorienteret, social, vitaliserende og tillidsbaseret ektimoni, der repræsenterer den feminine omsorg og evnen til at skabe liv, samhørighed og menneskelig vækst.

Den lokale kontekst som ektimonien fungerer i, er en juridisk enhed, f.eks. et økosamfund, hvor alle ejer en lige

andel, og alle har lige medbestemmelse i prioritering af de fælles ressourcer.

Etablering af en ektimoni

Kongens mønt (penge) blev i sin tid skabt gennem at udskrive skatter og skabe en møntfod, som fandtes i et begrænset omfang (guld). Igennem skatterne skabtes efterspørgsel og fordi de fandtes i en begrænset mængde blev de værdifulde.

På lignende vis kan en ektimonisk pengeform (credo) skabes, for at sikre den sociale sikkerhed og tryghed for individet inden for rammerne af et socialt fællesskab (økosamfundet).

Ektimonien skabes på følgende måde:

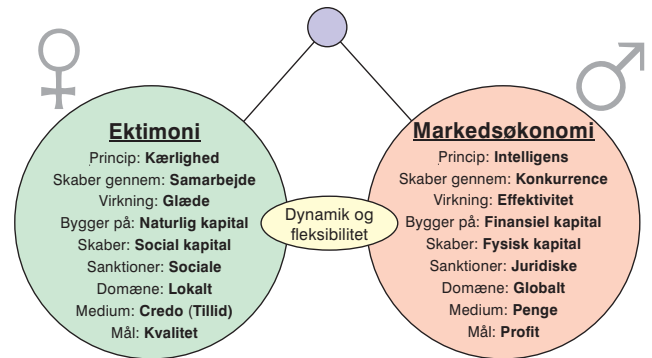
- Fællesskabet udskriver ”skatter” i form af en arbejdsforpligtelse for fællesskabet.
- Møntfoden er arbejdstimer. Idet de er begrænsede vil disse have værdi. Der skabes et symbol herpå som kaldes en Tim. Det kan være en seddel eller en mønt eller et internetbaseret onlinesystem.
- Fællesskabet er garant for værdien af denne møntfod, ved at man kan betale sine ”skatter” til fællesskabet hermed.
- Fællesskabet garanterer den sociale sikkerhed og tryghed, ved at sikre at alle medlemmer har adgang til bolig, fødevarer og basale fornødenheder.
- Fællesskabet udgør i relation til det sociale pengesystem, den instans som afgør stridigheder omkring credo. Sanktionsmulighederne for fællesskabet er fratagelse af fællesskabsgoder og stemmeret i fællesskabsanliggender samt sociale sanktioner.
- Alle i fællesskabet har en lige stemme i af afgøre, hvordan fællesskabets midler skal anvendes. Dette sker gennem en konsensuspræget beslutningsproces.

Vi har således to forskellige pengesystemer som opererer på forskellige grundlag:

- **Økonomi/Penge:** Juridisk møntfod, kongens mønt. Enhed: Kroner (forkortes Kr.)
- **Ektimoni/Credo:** Social møntfod, fællesskabets mønt. Enhed: Tim (forkortes Tm.)

I forståelsen af ideen med de komplementære pengesystemer er det meget vigtigt at forstå at de i deres grundlag er meget forskellige.

Holistisk tænkning, fællesskab og konsensusbeslutninger skaber balance

Den komplementære blandingsøkonomi

Figur 4: Oversigt over forskellen mellem de to forskellige typer af systemer og deres fundament. Ved at de to produktionssystemer sameksisterer skabes et meget fleksibelt og kreativt miljø.

Den globale pengeøkonomi

Pengeøkonomien er orienteret imod at skabe den størst mulige effektivitet, de billigste produkter og at tjene flest muligt penge. Det er en konkurrenceorienteret og behård økonomi, hvor kun de stærkeste overlever. Denne økonomi kan med fordel ses som en global økonomi, idet den grundlæggende set er konkurrenceorienteret og jo mere konkurrence, jo bedre. Det fremmer løsninger, som globalt set er optimale. Forudsætningen for at skabe løsninger som virkelig er optimale er dog, at alle omkostninger skal indregnes i et produkts pris, herunder sociale og miljømæssige eksternaliteter.

Dertil kommer at man af politiske årsager, og for at bevare den demokratiske styring med økonomien, må gøre op med de principper, som de transnationale forsøger at definere for den globale handel. Det er regler som siger at der essentielt set er de transnationale virksomheder, der bestemmer hvilke varer der skal sælges i et land, mens et land ikke selv kan bestemme, hvad man vil acceptere. Bl.a. skal forsigtighedsprincippet gøres gældende, med omvendt bevisbyrde, således at et land kan forbyde import af produkter, som de vurderer er skadelige for sundhed, miljø, kultur eller på anden vis.

Formålet med den globale markedsøkonomi er at skabe global udvikling og udveksling af de varer og ydelser, som man ikke med fordel kan producere lokalt. Idet transaktioner af denne type foregår mellem mennesker, som ikke har en social kontekst til at regulere deres adfærd, er der brug for juridiske og økonomiske systemer til at regulere denne udveksling af varer.

Den lokale ektimoni

Den lokale ektimoni er ikke konkurrenceorienteret, men samarbejdsorienteret. Målet her er ikke at skabe den mest effektive løsning men den mest hensigtsmæssige løsning. Der ligger således en grundlæggende social og medmenneskelig betragtning i den lokale økonomi, og en bevidsthed om at man ikke kan reducere alting til penge, uden at slå de sociale netværk i stykker.

Hvor pengeøkonomien er en konkurrenceøkonomi er ektimonien en tillids eller kærlighedsøkonomi. Her tager man udgangspunkt i fællesskabet, og det man ejer sammen. Man arbejder i fællesskab på de projekter, som man ønsker at prioritere, og man deler frugterne af arbejdet. Man yder efter evne, og nyder efter behov. Hvad ens evne og behov er vurderes af fællesskabet som helhed, og reguleres gennem sociale mekanismer. Man kan sige at en velfungerende ektimoni slægter en velfungerende familie på, bare i større målestok. Man tænker ikke hele tiden i hvad man får ud af en given transaktion, men man tager hånd om det, som skal gøres, og hjælper hinanden. Der holdes ikke strengt øje med den tid som bruges, men opereres med en "fornemmelse" for at alle yder et fornuftigt bidrag. Kun hvis der er nogen som synes, at andre ikke bidrager, bliver det nødvendigt med en mere præcis opgørelse, af hvem der yder hvad. Ideelt set er dette dog unødvendigt, idet alle føler et ansvar og søger efter bedste evne, at leve op til det.

Det siger sig selv at et sådant system, kun kan fungere inden for en ramme, hvor folk virkelig føler et ansvar for hinanden, og hvor de sociale kontrakter er stærke nok til at regulere folks adfærd. Hvis en ektimoni bliver for stor, så bryder det sociale netværk sammen, og man bliver nødt til at lave mere håndfaste kontrakter, med juridiske eller økonomiske sanktionsmuligheder. Når dette sker, så begynder ektimonien at ligne økonomien.

Ektimonien kan altså kun fungere i en lokal kontekst, hvor alle i en vis udstrækning kender alle, og de sociale bånd er stærke. Som udgangspunkt for hvad der er "lokalt" er at der findes et lokalt fællesskab, hvor de sociale mekanismer kan regulere folks adfærd og dermed overflødigge juridiske relationer. Lokalt betyder altså en kontekst, der ikke er større, end at mennesker kender hinanden, og kan handle i gensidig tillid. Størrelsen af et sådant lokalt fællesskab er formentlig af en størrelsesorden på ca. 2-300 husstande, eller ca. 1.000 personer.

Lokalt kan altså i denne sammenhæng betragtes som et landsbysamfund med omsorgsinstitutioner (vuggestuer, børnehaver, skoler, ældreomsorg), et vist butiksliv, dagligvareforsyning, landbrug til forsyning af madvarer, som kan dyrkes lokalt og et erhvervsliv svarende til 250 jobs (50% arbejder ideelt set i ektimonien). Et sådant fællesskab er dog for lille til at have sygehuse, universiteter, offentlig administration og mange andre institutioner.

Bygger på lokale ressourcer

Ektimonien bygger desuden på de ressourcer, man kan generere lokalt, og det er den lokale produktion, som får ektimonien til at fungere. Fundamentet er således tid og lokale ressourcer i form af jord og elementære produktionsredskaber, som kan generere basale fornødenheder og derigennem reducere afhængigheden af at tjene penge i konkurrenceøkonomien.

Hvis man ser på, hvad et sådant fællesskab kan generere i kraft af sig selv (med begrænsede pengemidler), så har vi:

- Arbejdstimer og kompetencer inden for en bred vifte af fag (f.eks. IT, gartneri, landbrug, rengøring,

kunsthåndværk, catering, meditation, musik, rideskole, frisør, healing, rådgivning).

- Et bredt sortiment af fødevarer, der kan dyrkes lokalt (bl.a. kød, brød, mel, grøntsager, mælk), samt forarbejdning heraf (slagter, bager, grønthandler).
- Boligbyggeri (kræver materialer udefra i et vist omfang).
- Kultur, kunst og underholdning.

Tanken er så at skabe en fleksibel økonomi, hvor beboerne enten kan arbejde i økonomien eller i ektimonien. Arbejdet beskattes uanset hvilket domæne det foregår i, men denne beskatning er væsensforskellig i natur.

- I økonomien beskattes du for den værditilvækst du skaber.
- I ektimonien beskattes du af din tid, og skal bidrage med arbejdstimer til fællesskabets aktiviteter.

En ideel fordeling vil formentlig være at man bruger ca. 50% af sin tid på lønarbejde i den globale markedsøkonomi og 50% af sin tid i ektimonien, hvor man bidrager til den lokale produktion. Men det skal være et fleksibelt system så at man kan arbejde stort set 100% det ene eller det andet sted, eller i en blanding man selv bestemmer. Beskatningssystemet indrettes således, at dette er muligt samtidig med at fællesskabets interesser varetages. Man kan således sagtens forestille sig, at man set over et helt liv arbejder ca. 50% i hver sfære, men at man mens man er ung måske er mere aktiv i den økonomiske sfære, mens man som ældre er mere aktiv i den ektimoniske sfære.

At veksle mellem penge og credo

Der melder dig et interessant spørgsmål, om hvordan man veksler mellem penge og credo. Der er indlysende, at nogle kan have overskud af penge, mens andre har overskud af credo. I denne problemstilling mødes de to centrale egenskaber ved de to forskellige pengesystemer, nemlig effektivitet og hensigtsmæssighed.

Set fra et effektivitetsperspektiv vil det enkleste være at lave en børs, hvor man kan købe og sælge de to møntenheder. Der vil så opstå en vekselkurs og en form for lokal bank.

Set fra hvad der er hensigtsmæssigt kan det være, at der er sociale årsager, til at man ikke ønsker at man kan købe sig fra sin credo forpligtelse. Ligeledes kan der være økonomiske årsager, til at man ikke kan arbejde sig fra sine økonomiske forpligtelser.

Idet fællesskabet fastlægger disse retningslinier, kan man forestille sig at der i praksis vil opstå en blandingsmodel, hvor man tilpasser vekselstrukturen til det som fællesskabet oplever er praktisk og hensigtsmæssigt. Idet det er fællesskabet som beslutter det, og fællesskabet som skal leve med det, så vil dette formentlig fungere ganske fint.

Principielt set kan man sige at idet der er en grundskat til fællesskabet på f.eks. 10 Tim om måneden, samt at huslejen helt eller delvist skal betales i credo, da opstår en

efterspørgsel på credo. Omvendt vil der også være en efterspørgsel på penge, idet penge er nødvendige for at købe forbrugsgoder. Dette burde lede til en vekselsrate mellem Tim og Kroner (credo/penge møntfod), som reflekterer den faktiske produktivitet i hhv. ektimonien og pengeøkonomien.

Sociale hensyn til veksleraten

Hvis man skal forestille sig, hvordan en fleksibel vekselsrate kan være hensigtsmæssig, da kan man se på det eksempel at fællesskabet ønsker at bygge et fælleshus. Fordi det er et fælles symbol, vurderer man måske at det er vigtigt at alle deltager. Det kan derfor være at man sætter veksleraten højt til f.eks. 500 kr. pr Tim. Hvis det er et projekt, hvor man har overskud af tid, men underskud af penge til at gennemføre det, kan man sætte den til f.eks. 50 kr. pr. Tim for at motivere folk til at betale sig fra deres credo-forpligtelse. De som gennemfører projektet vil så til gengæld have de økonomiske midler de skal bruge hertil.

Man kan endvidere forestille sig, at man har to typer af credo, f.eks. grønne og blå Tim. Grønne Tim (GrønTim) kan måske handles frit på børsen, mens blå Tim (BlåTim) følger nogle særlige retningslinier. BlåTim kan ses som en særlig "skat" på fællesskabet, som ikke bare er en økonomisk skat men en f.eks. en forpligtelse til at deltage i bygningen af et fælleshus. Disse "BlåTim" er langt dyrere at betale sig fra, og man vil under normale omstændigheder møde op og deltage i arbejdet.

Den måde som den enkeltes forpligtelse overfor fællesskabet administreres på er endvidere således at der vises individuelle hensyn. Hvis fællesskabet har et projekt, og man er syg, da bortfalder den credogæld (skattegæld) man ellers ville have haft. Hvis man derimod blot bliver borte, fordi man ikke har tid, da skylder man nu fællesskabet en arbejdsindsats, som må leveres på et andet tidspunkt. Kernen i dette er at den regulerende mekanisme her er et socialt pres, ikke en juridisk forpligtelse.

Erfaringer viser at dette sociale pres, er uhyre effektivt, idet de færreste kan holde ud at sætte sig uden for det sociale fællesskab særlig længe ad gangen. På samme tid så rummer den måde at arbejde på en stor fællesskabs-skabende kraft og en indkomstudlignende effekt, idet alles timer er lige meget værd.

Erfaringer fra Bali

En lignende form for blandingsøkonomi har i århundreder været praktiseret visse steder i verden, bl.a. på Bali. Erfaringer herfra viser at en sådan økonomi, giver et samfund en stor fleksibilitet og har betydet at Bali, i modsætning til mange andre turistdestinationer, ikke er blevet ødelagt af de mange turister. Den har betydet, at balineserne har kunnet bevare den lokale kulturelle rigdom. Det at der skabes en intern produktion, som er værdiskabende, men ikke styres af en monetær logik, har endvidere en stor effekt på at stimulere det lokale kulturliv. Man oplever at alle bliver mere kreative, og bidrager til fællesskabets kulturliv på forskellig vis [1].

Skattemodellen i en nøddeskal

Fra de mere principielle betragtninger i relation til det filosofiske og bevidsthedsmæssige fundament for ektimonien, så lad os se på hvordan en beskatningsmodel konkret kan udformes.

Udgangspunktet for modellen er at samfundsproduktionen set som helhed, i gennemsnit beskattes med 50%. Dvs. halvdelen af det man producerer går til privat forbrug, mens den anden halvdel går til at opretholde den fælles økonomi, tryghed og velstand. Dette indbefatter de serviceydelser, vi kender fra velfærdsstaten med gratis uddannelse, sygehuse, pension, arbejdsløsheds-understøttelse mv.

Den model som præsenteres forudsætter eksistensen af et lokalt fællesskab, eller et økosamfund, som danner rammen om den lokale økonomi. Jeg forestiller mig derfor eksistensen af et sådant holistisk minisamfund, med ca. 1000 indbyggere, som deltager i både den lokale ektimoni og den globale pengeøkonomi. Eksistensen af dette lokalsamfund, muliggør en anderledes model for beskatning og velfærdsgoder end det vi er vant til.

Arbejdstid

Udgangspunktet for modellen er at:

- Man har en normal 40t arbejdsuge.
- Man opdeler denne tid i to dele:
  - En antal timer ugentlig i pengeøkonomien (0-35 timer), og
  - Et antal timer ugentlig i ektimonien (5-40 timer)

For at sikre at alle har en hvis kontakt med det lokale liv, da pålægges alle at deltage et minimum af fem timer i den lokale økonomi. Dette krav bunder i erfaringen af, at hvis ikke man bevarer en aktiv forbindelse til det lokale liv, og føler en forpligtelse over for dette, så forsvinder en af de vigtige forudsætninger, for at den lokale ektimoni kan fungere nemlig tillid.

Skat

Det at kunne beskatte samfundsproduktionen og dermed muliggøre velfærdsydelserne ligger som en grundfaktor bag al økonomisk tænkning. Beskatningen og den dynamik som denne skaber, er helt afgørende for økonomien.

Traditionelt har kun pengetransaktioner kunnet beskattes. Med ektimonien bliver det dog nu muligt at beskatte den sociale økonomi på en fleksibel og enkel måde, som skaber en anderledes dynamik. En dynamik der ikke kun er styret af en kræmmerlogik, men af et socialt hensyn og medmenneskelighed.

Det fungerer ved at:

- Der betales normal skat til staten af penge tjent i pengeøkonomien.
- Af den tid der bruges i ektimonien, er man pligtig til at yde halvdelen af tiden som en "skat" til fællesskabet. Fællesskabet bestemmer, hvordan disse timer skal bruges.

Fællesskabets skatteindtægter bruges bl.a. til:

- Omsorg for børn og ældre
- Arbejdstid i fællesskabsprojekter eller virksomheder (der evt. også tjener penge ved at sælge ydelser til omverdenen)
- Andre aktiviteter af produktiv, kunstnerisk eller social karakter som fællesskabet ønsker at prioritere.

Projekter af enhver art kræver som oftest både arbejdskraft og penge til materialer og udgifter af forskellig slags. Fællesskabet har derfor brug for at generere pengeindtægter til disse udgifter. Dette kan ske på flere måder.

Det kan ske

- Gennem en "beskatning" af medlemmerne, som betaler til fællesskabets kasse fra deres pengeindtægter.
- Gennem fællesskabsejede virksomheder med overskud.
- Gennem tilskud og donationer udefra.

Et fællesskabs økonomi bliver således et spraglet foretagende af:

- Fællesskabsprojekter af en ren intern karakter som f.eks. at avle sine egne fødevarer.
- Fællesskabsvirksomheder, som f.eks. konsulenter, frisører, healere, håndværkere, kunstnere, produktionsvirksomheder mv. Disse virksomheder kan sælge deres ydelser internt eller eksternt for credo eller penge.
- Privatejede virksomheder, der ligeså kan sælge deres ydelser internt eller eksternt.
- Omsorgs- og uddannelsesinstitutioner i fællesskabets regi.

Man kan desuden forestille sig mange blandingsformer. Det centrale i dette er at fællesskabet har en utrolig stor indre fleksibilitet og modstandskraft. Fællesskabet kan, i kraft af sine egne ressourcer, skabe en stor værditilvækst, animere folk til at yde en indsats og belønne denne indsats gennem et fleksibelt system af credo og penge. Credo kan man selv generere internt, igennem beskatning af den ressource, som altid er tilstede: Tid. Penge kan man generere i det omfang man kan producere noget af værdi, som omverdenen vil købe. De ektimoniske aktiviteter kræver desuden intet regnskab, idet der er tale om et system baseret på tillid. Det gør det nemt for alle at starte en lille produktion uden en masse administrativt bøvvl.

I relation til samfundsbidraget anlægges en betragtning for fællesskabet som helhed.

- Hvis mindre end 50% af fællesskabets arbejdstimer erlægges i pengeøkonomien, således at de kan beskattes af staten, så vil fællesskabet som helhed blive pålagt en skat af staten som kompensation herfor.
- Hvis mindre en 50% af arbejdstimerne erlægges i ektimonien, således at de kan beskattes af fællesskabet, så vil fællesskabet fra staten modtage en økonomisk kompensation herfor.

Grundtanken her er at skabe balance mellem den lokale økonomiske sfære og den statslige/globalt økonomiske sfære. Hvis der gennemsnitligt er balance, så er der intet økonomisk mellemværende. Hvis der ikke er balance, er der et mellemværende, der skal fungere som et incitiv til at skabe balance.

Her vil nogen måske indvende, at personer der evner at tjene en høj løn, vil foretrække at arbejde i pengeøkonomien, mens de som er dårligere til at konkurrere vil arbejde i ektimonien. Det vil, alt andet lige, betyde en mindre grad af dygtighed og produktivitet i ektimonien. Det er dog ikke noget problem. Her melder sig to perspektiver:

- Det at de som er bedst til at konkurrere orienterer sig imod pengeøkonomien er, set fra et helhedsperspektiv, er en god ting. Det principielt et udtryk for en korrekt allokering af ressourcerne. Gennem fordelingspolitik overføres købekraft, til de som ikke er så effektive.
- I det omfang meget produktive mennesker arbejder i lokaløkonomien, som ikke er profitorienteret, da resulterer det effektivt set også i end en overførsel af købekraft til de som ikke er så produktive. Det skaber en indtægtsudjævning gennem naturlig solidaritet.

Hvis man vælger at arbejde i den konkurrenceorienterede pengeøkonomi, så beskattes ens arbejde her, og man bidrager således til samfundsøkonomien. Hvis man vælger at arbejde i den lokale ektimoni, bidrager man også til samfundsøkonomien men på en anden måde. Det at der findes to forskellige økonomier gør, at alle kan finde sig til rette i samfundet. Problemet med den nuværende økonomi er jo netop, at der intet alternativ er til den benhårde konkurrence i erhvervslivet. De som ikke kan klare det, går helt ned med flaget. Idet ektimonien ikke er underlagt profitkravet, så vil den produktion der sker her, vægte kvalitet frem for produktivitet. Omvendt i den traditionelle økonomi. Blandingen og komplementariteten skaber en dynamisk blanding af kvalitet og produktivitet, der som en helhed er et gode.

Blandingsøkonomien, med de to typer af betalings-systemer, vil skabe en fabelagtig fleksibilitet og kanalisere megen energi, som i dag går til uproduktivt tidsspilde, forbrugersisme og lignende over i kreative og skabende aktiviteter. I vores traditionelle samfundsøkonomi er alting styret af tid, og det kan være svært at finde tid til at gøre ting sammen. I ektimonien er tid ikke på samme måde en begrænsning. Fordi den tunge skattebyrde er fjernet (og den store samfundsmæssige ineffektivitet den skaber) er

der i højere grad tid til fælles projekter. Det vil betyde at der er tid til at skabe smukke boliger, teater, ceremonier, fester, kunst og kultur og således prioritere ting som er tidskrævende, og som vi i pengeøkonomien har bortrationaliseret grundet den store omkostning.

Samfundsøkonomien

Hvis vi ser på dynamikken i et sådant fællesskab, så er det klart at ektimonien ikke kan beskattes af staten⁴. Hvis alle kun arbejder ca. 50% af tiden i lønarbejde, der kan beskattes, vil det betyde en reduktion i statens skatteprovenu. Man kan spørge *hvordan vil dette påvirke samfundsøkonomien?*

Der er to delaspekter i dette.

- For det første er det et tilfælde, hvor der er tale om et begrænset antal personer, som lever i sådanne fællesskaber som et samfundseksperiment.
- For det andet hvis denne model skulle gælde for samfundets som helhed.

Som samfundseksperiment

Hvis vi antager at mindre end 1%, eller ca. 50.000 mennesker i Danmark, i en overskuelig fremtid, vil vælge at leve på denne måde, da vil det have en ubetydelig effekt på samfundsøkonomien. Først når antallet af mennesker i disse fællesskaber stiger, til en betydelig procentdel af den samlede befolkning, er der makroøkonomiske betragtninger, som gør sig gældende.

Som samfundseksperiment vil det ikke have en mærkbar indvirkning på samfundsøkonomien. Omvendt vil man kunne forvente en positiv effekt på innovation, kulturel produktion og lignende, som kan overføres til pengeøkonomien og faktisk give et netto bidrag til samfundsøkonomien.

Som samfundsmodel

For at vurdere den samfundsøkonomiske virkning af at implementere den foreslåede blandingsøkonomi for en betydelig del af borgerne, må man sammenholde to modsatrettede virkninger:

1. Et reduceret skatteprovenu grundet et fald i lønarbejdet.
2. Et reduceret omkostningsniveau grundet at det offentlige sparer på udgifter til omsorgsinstitutioner, sygehuse, administration, overførselsindkomster og en lang række andre poster.

Når det offentlige opkræver skat og redistribuerer denne i form af tilskud, overførselsindkomster og offentlige serviceydelser da introduceres et overhead og en ineffektivitet, i tilgift til den negative virkning på folks adfærd som de stive systemer har.

⁴ Staten kan ikke beskattes ektimonien fordi den er socialt baseret og der ingen juridiske sanktionsmuligheder er. Hvis staten kunne beskattes den, og indfører økonomiske eller juridiske sanktioner for overtrædelser da ville den være ækvivalent med den traditionelle pengeøkonomi.

Denne ineffektivitet er ganske betydelig. I det omfang at pengene kan blive i borgernes lommer, samtidig med at økosamfundet i solidaritet sikrer den sociale tryghed, da er det en effektiv løsning. Samfundsproduktionen, målt i velfærd og livskvalitet, vil forventes at stige samtidig med at det offentlige slankes og bureaukratiet reduceres.

Hvorfra kommer den større livskvalitet?

Når man diskuterer disse samfundsøkonomiske problemer, er det vigtigt ikke at tænke i penge men i produktion. Det som er den store forskel på en blandingsøkonomi, og så dagens samfund ligger i den måde samfundets samlede ressourcer anvendes.

I dag anvender vi, som samfund, store ressourcer på ting som reklamer og annoncering, offentligt bureaukati, overførselsindkomster, aktiveringsordninger, bistandshjælp, sociale hjælpeforanstaltninger, transport og unødvendige forbrugsgoder. Dertil komme at vi har en stor gruppe af ældre mennesker som ikke producerer noget, men er på pension, uanset at de stadig kunne bidrage til samfundsøkonomien, hvis der fandtes en passende kontekst til dem. Pointen med de ældre er ikke et pengespørgsmål, men et produktionsspørgsmål. Deres tid bruges ikke produktivt.

Gennem introduktion af en blandingsøkonomi vil en stor del af den strukturelle ineffektivitet forsvinde. Det vil sige at de ressourcer vi i dag bruger på at tilpasses os offentlige ordninger, på skattetænkning, på at stjæle markedsandele fra hinanden og lignende, i stedet kan bruges til at skabe noget af reel værdi. Dertil kommer at man gennem et brud på statens pengemonopol reducerer samfundets samlede gældsbyrde. Det vil frigøre megen energi som i dag går til at betale renter til pengeinstitutter og pensionskasser.

De ældre, gælden og boligerne

Det er i øvrigt interessant at se koblingen mellem de ældres situation og gældssætningen i samfundet. Stigningen i boligpriserne hænger sammen med at det i starten af 90'erne blev muligt at optage 30 årige annuitetslån (mod tidligere 20 år). Idet man køber hus baseret på den månedlige ydelse og ikke kontantprisen, betød det pludseligt at folk generelt kunne betale en højere kontantpris for den samme ydelse. Det, kombineret med en lav rente, fik priserne til at eksplodere.

Dertil kommer de store pensionsfonde vi har skabt. Alle disse penge skal jo placeres et sted for at give et afkast. Der er derfor brug for at der er nogen, som ønsker at låne penge. Hvis ikke der er nogen, som har brug for at låne penge, så falder afkastet på pensionsformuerne. For at sikre fremtidens ældre har vi derfor brug for en stor gældsætning i samfundet, men helst en gældsætning hvor der kan stilles sikkerhed. Her er intet bedre end fast ejendom.

Hele pensionsproblemet for fremtidens ældre belaster således de unge gennem et dyrt boligmarked. Gennem rentemekanismen overføres købekraft fra de unge til de gamle. Hvis vi forestillede os et samfund, hvor boligerne blev bygget baseret på ressourcer fra den rentefri ektimoni i stedet for den rentebelastede økonomi da ville

boligmassen være stort set gældfri. Der ville derfor ikke være et behov for at låne penge hos pensionskasserne for at finansiere sin bolig. Det ville betyde at samfundets opsparing, i stedet for at ligge i nogle gigantiske pensionskasser, i stedet ville ligge i økosamfundene, der er gældfrie og ejer jord og bygninger. Virkningen af denne rentefri opsparing i ektimonien ville være at disse økosamfund havde råd til at tage sig af deres ældre selv. Ikke gennem udbetalinger fra pensionskasser, men fordi der er tid og overskud, som kommer fra at de ikke behøver at afdrage på gælden på deres huse, for at deres ældre kan få udbetalt en pension.

Hvis vi sammenligner økonomien og ektimonien i relation til nogle udvalgte parametre omkring pension, bolig og arbejde så ser vi at:

Økonomi	Ektimoni
Pensionskasser ejer 80% af boligmassen.	Fællesskabet ejer 80% af boligmassen.
Individer ejer 20% af bolig gennem friværði i huset.	Individer ejer 20% af bolig gennem andel.
Pensionister bidrager ikke til samfundsproduktionen.	Pensionister bidrager med 20t til produktionen så længe de kan.
Renten fra boliglån finansierer kapitalpensionen.	Ligeløn (1 Tim pr. time) for gamle og unge overfører købekraft til de ældre.
Skatter finansierer folkepension.	Der er en glidende overgang fra aktiv arbejder til pensionist.
Skat og rente overfører købekraft fra de unge til de ældre.	De ældre forbliver en del af arbejdsmarkedet, og indgår i det sociale liv i fællesskabet.
Overgang fra arbejde til pensionist er meget brat.	Kontinuiteten mellem generationerne bevares.
De ældre isoleres fra arbejdsmarkedet og oplever at være værdiløse.	Opsparing sker i forældning af den fælles ejendom og andel i bolig og fællesskab.
Opsparing sker i penge eller friværði i boliger.	Tid og sociale relationer styrer prioriteter.
Økonomiske relationer, rente og de magtrelationer det skaber i samfundet styrer prioriteter.	

Nogle eksempler

I det følgende vil jeg forsøge med nogle konkrete eksempler at anskueliggøre virkningen af en ektimoni på den lokale produktion.

Eksempel: Marginalskat

Økonomisk effektivitet kan måles på mange måder. Den traditionelle økonomi udregner effektivitet som værditilvækst, målt i penge, per anvendt ressourceenhed. En anden måde at se på den økonomiske effektivitet er på kvaliteten af den samlede samfundsproduktion.

Set fra mit perspektiv er begge betragtninger rigtige, ud fra nogle forskellige antagelser. Målet med den fleksible blandingsøkonomi er at opnå en passende balance, mellem de to betragtninger, således at ting ikke kun opgøres i

penge, men også kvalitet, mens at økonomien samtidig er både dynamisk og effektiv i sin opbygning.

Nedenfor følger nogle eksempler på hvad økonomien gør ved vores muligheder for at producere i privat- eller socialsfæren.

Arbejdstid i pengeøkonomi

Således som vores skattesystem er indrettet skal man som privatperson, arbejde over 4 timer for at kunne betale en håndværker for én times arbejde.

Idet vi anslår at både håndværkeren og én selv begge har en timeløn på kr. 150,- så ser regnestykket for købe en håndværkertime ud som følger:

Håndværkerens løn er kr. 150, men der faktureres kr. 200,- ex. moms grundet administration og overhead. Med moms bliver dette kr. 250,- i timen.

Idet min løn beskattes med 60%, skal jeg tjene kr. 625,-, svarende til over fire timers arbejde for at betale en håndværkertime. Endelig skal håndværkeren svare skat af sin indtægt på kr. 150,- pr. time og får (ved 60% skat) udbetalt kr. 60,-

Hvis vi således ser på bruttobeløbene så er det kun 1/10 af det som jeg har tjent som håndværkeren reelt får udbetalt. Årsagen til disse vanvittigt fordyrende led er grundlæggende set statens behov for beskatning.

Hvis vi således udregner marginalskatten i form af den samlede beskatning fra jeg tjener pengene, til en anden har nytte af den, da er den på 90%. En sådan beskatning virker som en meget effektiv dæmper på økonomien.

Arbejdstid i ektimonien

I ektimonien er det helt anderledes.

I ektimonien betaler man sin skat gennem at lægge et antal timers arbejde i fællesskabets projekter. Det kan være i landbruget, i fællesskabets virksomheder, i omsorgsinstitutioner, i administration eller andre steder. Når disse timer er leveret har jeg betalt min credoskat.

Derefter er jeg fri til at bruge min tid i ektimonien til at tjene credo til mig selv. Jeg kan arbejde i fællesskabets virksomheder, og få credo udbetalt, eller jeg kan slå naboens græs for ditto. Disse credo optjenes principielt med raten 1 Tim per time, men reelt kan der være skjulte omkostninger ved et produkt som gør det nødvendigt at tage mere end 1Tim per time. Denne prissætning reguleres af fællesskabet.

Med denne Tim kan jeg nu hyre en håndværker i ektimonien til at reparere mit tag. For én times arbejde kan jeg nu hyre en håndværker i en time. Set i realøkonomi da koster det mig nu ¼ så meget at hyre andre mennesker til at gøre noget for mig. Nettoeffekten af dette bliver at der kommer en blomstrende lokaløkonomi, hvor alle personers talenter vil komme i spil. Idet realomkostningen nu er reduceret til ¼ vil langt flere mennesker gøre brug af tilbud om tidskrævende ydelser som f.eks. massage, portrætmaleri, dekoration af bygningsværker mv.

Kerneårsagen til at tid er så dyr i vores samfund, er helt grundlæggende den massive beskatning som vist i

eksemplet ovenfor. Gennem ektimoniens anderledes beskatning kan man endvidere regne med at den samlede produktion vil stige radikalt, idet der i ektimonien er en massiv beskatning i starten, hvorefter beskatningen helt forsvinder.

Hvis man arbejder 100% i ektimonien så ser beskatningen således ud:

- De første 20 arbejdstimer på en uge: **100% beskatning.**
- Alle efterfølgende arbejdstimer: **0% beskatning.**

Det er klart at en 0% marginalskat er noget som kan mærkes, og er noget som i den grad vil stimulere til økonomisk aktivitet. I realøkonomiske termer (produktion, ikke penge) da vil ektimonien derfor forventes at føre til en massiv stigning i den økonomiske aktivitet.

Eksempel: Husleje

Noget som traditionelt set er et stort problem, og en stor udgift, er boligudgifter. Disse udgifter reflekterer flere forskellige ting:

- Jordpriser, som er meget dyre, pga. begrænsede antal byggemuligheder. Der er således himmelvid forskel på priserne for landbrugsjord og jord i byzone, som der kan bygges på. Dette er en rent politisk bestemt omkostningsforskel.
- Omkostninger til arbejdstid, som er dyr fordi den er beskattet hårdt.
- Omkostninger til materialer.
- Konjunkturudsving.

I Danmark er huskøb et utroligt lotteri, hvor man kan blive meget velstående, eller ruineret, alene pga. konjunkturerne på huspriserne. Dette må grundlæggende anses for u hensigtsmæssigt, idet det ingen samfundsproduktion skaber, kun en overførsel af købekraft fra de som ikke ejer fast ejendom til de som gør (eller omvendt). Det er endvidere medvirkende til at gøre boligmarkedet utroligt ufleksibelt og omkostningerne ved at flytte eksorbitante.

I ektimonien kan man forestille sig en anden grundstruktur.

- Der gøres op med ideen om at individer kan eje jord. Fællesskabet (økosamfundet) ejer jord og individer ejer brugsretten til jorden.
- Når et nyt hus skal bygges så finansieres det delvis gennem fællesskabet og delvis gennem den som ejer brugsretten. Fællesskabet bruger sine indrevne credo til at finansiere byggeriet.

Juridisk set organiseres det som andelsbyggeri. Fællesskabet ejer nu jorden og til dels bygningen, mens beboeren ejer en andel (målt i penge), som reflekterer de penge som beboeren har betalt for materialer og lignende. Hvis beboeren har brugt arbejdskraft udefra, og dermed måtte betale med penge for opførelsen, vil denne andel være tilsvarende større.

Andelen for en bolig består af to dele:

- En del som reflekterer at man er medlem af fællesskabet og som udgør en andel i fællesskabets værdi som helhed.
- En del som reflekterer de penge man personligt har kommet i huset. Denne andel skrives ned over en 30 årig periode, og skrives op når der kommer penge i huset i form af investeringer eller vedligehold.

Dertil kommer en husleje som betales til fællesskabet, som jo har bygget huset (med credo fra skatterne) og dermed "ejer" huset. Denne husleje kan betales enten i penge eller credo eller en kombination heraf, afhængigt af omstændighederne.

Set fra fællesskabets perspektiv er ejendommen gældfri, idet den er bygget for opkrævede skatter. Set fra beboerens perspektiv skal der betales en husleje til fællesskabet. Men fordi det er en intern betaling er det en leje som kan reguleres ud fra sociale parametre og f.eks. stilles i bero i tilfælde af arbejdsløshed. Det er endvidere en husleje som skal betales i credo, hvilket gør at man ikke behøver lønarbejde for at betale sin husleje.

Denne model skaber en mulighed for individuel fleksibilitet samtidig med at huse ikke gøres til spekulationsobjekter. Når man fraflytter et hus da sælger man sin andel. Denne andel, bør have en værdi på 100-500.000 kroner således at et hus i en vis udstrækning udgør et opsparingsobjekt.

Værdien af fællesskabsandelen bør desuden fastsættes på en sådan måde at den reflekterer fællesskabets samlede værdi. Individer som måtte vælge at flytte væk fra fællesskabet modtager en kompensation, fra de som flytter ind i fællesskabet, for den værdiforøgelse som fællesskabet har oplevet mens de har været der. Denne værdiforøgelse skal dog beregnes på en måde, som er uafhængig af spekulationsgevinster i jord og bygninger, men som i stedet reflekterer den reelle forædling, der er sket af fællesskabets ejendom.

Eksempel: Lønmodtageren

Hvis vi kigger på blandingsøkonomiens betydning for individet, så lad os betragte en skolelærer som dels underviser på den lokale skole og dels i et lønjob i den eksterne pengeøkonomi.

Denne lærer arbejder måske 50% af sin tid på skolen og 50% i et lønjob. For 50% af tiden modtages almindelig beskattet løn (jvf. en lønforhandling) og i den anden 50% modtages credobetaling (samme betaling for alle, nemlig en Tim per time). Idet vi går ud fra at der er ca. 150 arbejdstimer på en måned (svarende til 150 Tim), betyder det at man i stedet for at tjene måske 25.000,- kr per måned, i stedet tjener 12.500,- kr og 75 Tm.

Læreren kan så bruge sine credo til at betale for lokale ydelser, som f.eks. fødevarer fra de lokale gårde, håndværksassistance fra lokale håndværkere, husleje til fællesskabet, massage, frisør og lignende hos lokale udbydere.

I det ovenstående tilfælde er der taget udgangspunkt i en 50/50 deling mellem penge og credo. Men andre forhold kan også komme på tale.

Eksempel: Arbejdsløshed

Arbejdsløshed er et stort problem i det moderne samfund. Det er endvidere et problem som hidrører fra de konjunkturer og samfundsmæssige strukturer, som opstår pga. statens monopolisering af pengeforsyningen og de høje effektivitets og produktivitetskrav som den globale konkurrence stiller til virksomhederne. Det er med andre ord et strukturelt problem.

For lige at klargøre begreberne, så forstå vi ved arbejdsløshed at et menneske ikke er i stand til at finde *lønarbejde*. Der er masser af arbejde at lave i samfundet, men de som gerne vil have arbejdet udført mangler pengene til at betale for det. Det har ført til etablering af enorme systemer til overførselsindkomster, understøttelse, administration og lignende. Set i relation til samfundsproduktionen da bidrager hele dette enorme apparat ikke med noget, men det introducerer enorme strukturelle belastninger på samfundet i form af en hård beskatning. Det er endvidere et system som er klientgørende og ydmygende for de som bliver fanget ind i det.

Hvis en person i et fællesskab skulle blive arbejdsløs ser situationen anderledes ud. Erfaringsmæssigt har alle fællesskaber altid en lang liste af ting man gerne vil have gjort. I det omfang at der er arbejdsløse medlemmer i et fællesskab vil disse således altid kunne finde en beskæftigelse i fællesskabet.

Men hvad vil det egentlig sige at være arbejdsløs i ektimonien? Hvis man ikke har lønarbejde, så overgår man ganske enkelt til ektimonien på fuld tid. Det byder at vedkommende er pligtig til at levere 20 arbejdstimer ugentligt på fællesskabsprojekter. Til gengæld herfor modtages fællesskabets standardgoder. Disse standardgoder kan betragtes som en form for borgerløn, hvor man er sikret basale fornødenheder. Man kan desuden forestille sig at personer som er arbejdsløse, og dermed i en periode har en begrænset økonomi, bliver fritaget for at betale husleje og lignende til fællesskabet. Dertil kommer muligheden for at få udbetalt lommepenge, enten i credo eller i penge.

At være arbejdsløs i ektimonien indeholder dog ingen begrænsninger i hvad man foretager sig i øvrigt. Man er fri til at starte egen virksomhed, arbejde på deltid og lignende. Idet ektimonien reguleres socialt, så kan der tages individuelle hensyn og det at være arbejdsløs er ikke på samme måde stigmatiserende.

Dertil kommer at man uanset hvad skal arbejde 20 timer om ugen (som skat), hvilket betyder at ens sociale relationer og arbejdsevne bevares. Man får ikke lov til at falde hen.

Arbejdsløshed er i vid udstrækning konjunkturbestemt, og man kan ikke undgå at der i perioder med lavkonjunktur er mindre at lave i pengeøkonomien, idet potentielle aftagere har færre penge mellem hænderne. I sådanne situationer er det en fordel at have den lokale økonomi at falde tilbage på. Ektimonien er med til at afhjælpe konjunkturfølsomheden og fjerne det sociale stigma som arbejdsløshed medbringer. Dertil kommer at fællesskabet, som kender og forstår den enkeltes situation, også ved

hvor skoen trykker, hvis der er nogen, som har svært ved at klare sig. Fællesskabet vil derfor være en kontant hjælp til at identificere og heale evt. problemer hos den enkelte, som begrænser deres arbejdsevne. Dette kan et fællesskab gøre på en helt anden måde end en professionel socialrådgiver.

Man kan endvidere opleve socialt nasseri hos visse mennesker, som ser velfærdssystemet som noget man kan udnytte. Dette vil ikke kunne forekomme i ektimonien af flere grunde. Dels fordi alle yder, mindst 20t arbejde om ugen og dels fordi velfærden reguleres socialt, og nasseri ikke vil blive tolereret særlig længe. Individuer som søger at udnytte systemet vil effektivt blive afskåret fra at gøre dette og vil af hele sit sociale netværk blive stillet til ansvar herfor. Dette er en langt mere effektiv mekanisme til at stoppe socialt nasseri end statens kontrolmekanismer.

Eksempel: De ældre

Danmark vil i de kommende årtier stå overfor en stigende andel af befolkningen der kan betegnes som "ældre". Med ældre menes folk som er oppe i årene, men som stadig har en betydelig arbejdsevne.

For denne gruppe er der flere problemstillinger:

- De har svært ved at konkurrere i den globale økonomi.
- Mange har oparbejdet et lønniveau, som er ude af trit med deres reelle bidrag.
- Yngre ledere kan finde det svært at opnå autoritet over dem, og fortrækker yngre medarbejdere.
- De ældre har ikke længere de store ambitioner og motivation.

Der er således flere elementer i ældredfordringen.

I en ektimoni, som fungerer på nogle menneskelige præmisser, vil de ældre i højere grad kunne finde en balance i arbejdslivet, som passer dem. De kan fortsætte med at bidrage til fællesskabet, men gradvist trappe deres arbejdsindsats ned efterhånden som de bliver ældre.

Der er ingen pensionsalder, hvor man pludselig ikke længere deltager i økonomien. Overgangen fra erhvervsaktiv til pensionist vil være en glidende overgang, som måske starter i starten af 60'erne og strækker sig til slutningen af 70'erne, og er endvidere meget individuel.

Ektimonien er jo opbygget på et socialt og ikke et økonomisk fundament. Den løn man får er således ikke betinget af den produktion man yder, men den tid man bidrager med. I praksis vil dette betyde en nettooverførsel af økonomisk købekraft fra de yngre personer, som virkelig kan tage fat, og til de ældre som ikke længere kan yde den samme arbejdsindsats. En person på 70 som yder 20 t arbejde, får en løn på 20 Tim, ligesom en person på 30 som yder det samme arbejde. Den 30'årige kan måske overkomme 2-3 gange så meget arbejde, og bidrager derfor mere til produktionen, men får samme løn. Dette giver en netto overførsel af købekraft til den ældre.

Den samme mekanisme findes i vores skattesystem i dag. Her reguleres det blot ved at vi alle beskattes, mens de ældre ikke længere er på arbejdsmarkedet. Virkningen er

at der overføres købekraft fra de unge til de gamle. Vores nuværende system har bare nogle uheldige slagsider:

- De ældre føler sig overflødiggjort og forfalder. Deres livskvalitet forringes og deres sociale netværk opløses.
- De ældres arbejdskraft går til spille.
- De ældre nyder "et fortjent otium", men der er reelt ingen, som er tjent med at de ældre slet ikke bidrager til samfundsøkonomien.
- De unge går glip af de ældres viden og visdom. Fornemmelsen for livets sammenhænge og kontinuitet reduceres.

I stedet for den nuværende ordning med folkepension, hvor de ældre fjernes fra samfundslivet ved pensionsalderen, sker der i fællesskabet at de overgår til 100% til ektimonien. De ældre vil blive beskattet med 20t arbejde om ugen som de skal levere efter bedste evne. Hvis de ønsker det kan de forfølge yderligere aktiviteter. Hertil kommer evt. pension i form af penge fra stat eller kapitalopsparing.

Kernen i det er der er en forventning om at alle bidrager til fællesskabet så længe man kan. Gevinsten hermed er en oplevelse af at bidrage, et socialt netværk og en langt højere livskvalitet end man ville have som ensom pensionist. Man er en del af et fællesskab og kan på lige fod med andre være medbestemmende og deltage i de økonomiske dispositioner. De krav som stilles til den enkelte afpasses efter deres ydeevne. Baseret på en forståelse og medfølelse for den enkelte finder man jobs, hvor de bedst muligt kan bidrage. Dette er ikke meningsløse jobs som opfindes for deres skyld, men det som fællesskabet har brug for. Idet fællesskabet i udgangspunktet ikke har nogle lønudgifter i denne forbindelse (idet man jo opkræver credoskat der dækker udgiften) da bliver det økonomiske ikke noget videre problem.

Et kritisk blik på modellen

Hvis man tager et kritisk blik på den formulerede idé, hvad kunne så tænkes at være problemet med den?

Nogle af de kritikpunkter jeg kunne forestille sig at man kunne rejse er at:

1. Hvis de sociale goder skal styres af mindre fællesskaber, vil det skabe ulighed imellem regionerne. Det samme gælder for områder som skoler, børnehaver mv.
2. Den lokale produktion er ineffektiv og vil reducere vores konkurrenceevne.
3. De som bor i økosamfund bidrager ikke til samfundsøkonomien, veje, sygehuse og lignende.
4. Økosamfundene risikerer at blive lukkede og sektoreriske og udsætte medlemmer for et urimeligt gruppepres.
5. Det vil lede til en kulturel stagnation og folk i fællesskaber vil isolere sig fra omverden.

Det er formentlig andre kritikpunkter, men lad mig starte med at adressere disse spørgsmål.

1. Ulighed mellem regioner

Det er korrekt at fællesskaber med en større drivkraft, kompetence og ressourcer vil være i stand til at udvikle sig mere end andre fællesskaber. Det vil føre til en forskel i levestandard mellem fællesskaber indbyrdes og evt. også i relation til omverden. Den produktion der sker er dog udtryk for menneskelig skaberkraft, og er derfor et samfundsgode. Det at der er forskelle, skaber dynamik og kreativitet.

Man kan desuden imødesee forskelle, som ikke kun angår levestandard, men kulturel identitet og prioriteter. Nogle fællesskaber vil måske koncentrere sig om at udvikle det lokale erhvervsliv, nogle om kunst og andre om uddannelse. Det giver forskelle, men må grundlæggende anses for både sundt og kreativt. En af slagsiderne ved den nuværende politiske tænkning er netop at der sker en stor standardisering af samfundet. Den holistiske blandingsøkonomi vil formentlig lede til en mere mangfoldig og frodig økonomi, hvilket er godt. Ud fra et evolutionært perspektiv er det kun godt at de fællesskaber, som evt. ikke klarer sig så godt mærker konsekvenserne heraf. Her er der dog brug for at staten som helhed er garant for samfundets overordnede tryghed. Derfor skal økosamfundene også bidrage til den overordnede samfundsøkonomi.

2. Ineffektivitet

Set fra et økonomisk perspektiv, vil produktionen i ektimonien formentlig være mindre effektiv. Set fra et socialt perspektiv vil den være sjovere, mindre stressende og mere orienteret imod de reelle menneskelige behov. Det er et spørgsmål om balance.

Set ud fra et holistisk og socialt perspektiv, er vores nuværende økonomi meget ineffektiv. Den leder til nedslidning, sygdomme, udstødning, marginalisering og overflødiggørelse af ældre og socialt udsatte personer. Den holistiske blandingsøkonomi er derfor globalt set mere effektiv set i forhold til befolkningens behov. Den vil desuden skabe et anderledes fundament for at forstå og udvikle verdens svage lande. Den grundtanke som blandingsøkonomien rummer kan bruges til at afbalancere den globale økonomiske politik, som i dag tilgodeser de industrialiserede lande, på bekostning af de fattigere lande.

3. Økosamfund bidrager ikke til samfundsøkonomien

Målet med blandingsøkonomien er at folk i økosamfund, i gennemsnit skal arbejde 50% af deres tid i markedsøkonomien. Herigennem betales skat og man bidrager til samfundsøkonomien. Dertil kommer at økosamfundet overtager en række omsorgsopgaver fra det offentlige og dermed aflaster samfundsbudgettet. Taget som helhed, da bidrager borgere i et økosamfund, mindst lige så meget som gennemsnitsborgeren til samfundsøkonomien. Når økosamfundsborgere måske i virkeligheden vil bidrage mere, så hænger det bl.a. sammen med at økosamfund

aktiverer de ældre. Dermed vil livsproduktionen per borger blive forøget med 5-10 arbejdsår, hvis man antager at de ældre fra alderen 65-85 kan arbejde på deltid.

4. Økosamfund er lukkede og sekteriske

Der er ingen grund til at tro at dette skulle være tilfældet. Gruppepres og social ensretning har vi allerede masser af i samfundet i dag. Økosamfundene vil tvært imod være i stand til at kaste lys på disse problemer og frigøre folk til i højere grad at tænke selv. Der kan ske at der er undtagelser til dette, men de findes allerede i dag. Der er ingen grund til at tro at en lokal fællesskabsorienteret politik skulle øge denne tendens.

5. Det skaber kulturel stagnation

Tværtimod. Fællesskaber og økosamfund jorden over hører til de kulturelle pionerer på mange områder. Faktisk kan man forvente, at disse oaser af menneskelige frirum vil skabe så megen kulturel innovation, at det vil kunne mærkes økonomisk og kulturelt i det omgivende samfund.

I fremtiden bliver viden og vidensudvikling i stigende grad afgørende for erhvervslivet. Erfaringer tyder på at netop i økosamfund, hvor der er plads til den menneskelige dimension, da modnes evnen til at arbejde med viden i særlig grad. De kompetencer vidensarbejde kræver er i høj grad en social og emotionel intelligens. Disse kvaliteter udvikles i særlig grad i økosamfund og fællesskaber, som er præget af en stor social bevidsthed og sammenhængskraft. Fællesskaberne vil således formentlig blive kulturelle inkubations- og innovationscentre, hvorfra nyskabelser inden for alle samfundets områder vil udgå.

Konklusion

Analysen af årsagerne til det moderne velfærdssamfunds strukturelle problemer har vist at de er funderet i selve pengesystemet. Hvor samfundet tidligere har været i stand til at afbøde de negative virkninger af konkurrenceøkonomien gennem sociale foranstaltninger, så bliver dette stadig sværere i en global økonomi. Det grundlæggende problem, som er indbygget i økonomien, bliver derfor stadig tydeligere i den globale ulighed, og det stigende pres på familielivets integritet. Der er forslået at man løser dette ved at bryde statens pengemonopol og at etablere lokale økonomier, der har en størrelse, hvor den sociale sammenhængskraft bevares. Dette skaber et økonomisk rum, som kan beskattes efter en anden model, der giver en 0% marginal skat, og derfor vil skabe en massiv stimulering af den lokale produktion.

Denne løsning er fleksibel, decentral og liberal i sin grundtanke, mens den bygger på visionen om et demokratisk og solidarisk lokalsamfund, der i fællesskab tager hånd om sine behov. Det vil skabe større livskvalitet og også eliminere en stor del af problemerne omkring samfundets svage, de arbejdsløse, de ældre, de unge mødre og andre grupper, der er er klemt i den globaliserede økonomi. Alt dette kan gøres gennem et lokalt engagement og med lille eller ingen støtte fra staten.

Rolf Jackson (rolf@oberion.com), December 2002

Referencer

- [1] Lietaer, Bernard; DeMeulenaere, Stephan; *Sustaining Cultural Vitality In A Globalizing World – The Balinese Example.* (Article)